

2011-ben a Kézirattár új sorozatot indított OLVASNI/VALÓ címmel. A nagyobb kamaraállítások közötti szünetekben egy-egy kéziratot mutattunk be, melyek nemcsak jól olvashatók, hanem olvasásra érdemesek is, mert aktuálisak, szórakoztatók, tanulságosak. Kimondottan kutatóinkat céloztuk meg „közönségként”, akik az elmélyült munka közben, fellélegzőként egy egészen más világba léphettek be, ha megálltak a kiállítótérben elhelyezett tárló előtt. Láthatták Meszlényi Rudolf levelét Liszt magyarországi látogatásáról, Festetics László albumát, Mikés fordításait, Lakatos Demeter versét, a Magyar Szemle szerkesztőségi munkatársainak Juszufiász című paródiáját, valamint Reményik Sándor ismeretlen verseit, melyek legújabbán kerültek gyűjteményünkbe. A tárlatok rövid összefoglalói megtalálhatók a nemzeti könyvtár blogján. (<http://nemzetikonnyvtar.blog.hu/>) Alábbiakban gyűjteményünk „legifjabb” tagjait, a már említett Reményik műveket mutatjuk be.

LÁTOMÁSOK

REMÉNYIK SÁNDOR PRÓZÁBAN ÍRT ISMERETLEN KÖLTEMÉNYEI

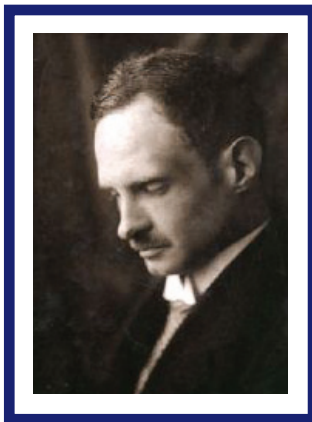
Hetven évvel ezelőtt, 1941. október 24-én halt meg Reményik Sándor. Erről a jeles évfordulóról a Kézirattár 2011 júniusában emlékezett meg havi Olvasni/való sorozatában.

„...vannak költők, akikben az ember erősebb a művésznél, akik mindjárt az első percekben úgy megkapnak bennünket egyéniségük szeretetreméltóságával és nemességével, ember voltuk monumentalitásával, belső életük mélységeivel és finomságaival, hogy már régen meg vagyunk hódítva, mielőtt tulajdonképpen művészi formáik értékeire gondolnánk. Reményik Sándor ezek közé tartozik.”¹

Reményik Sándor 1890-ben született felvidéki származású szülők fiaként Kolozsváron. Evangélikus elemi után középiskolai tanulmányait a kolozsvári református főgimnáziumban végezte. Felsőfokú tanulmányait ugyanitt, a Ferenc József Tudományegyetem jogi fakultásán kezdte meg. Utolsó szigorlatát az egyetemen betegeskedése miatt már nem tette le. Így nem szerzett olyan diplomát, amely a családi hagyományhoz méltó „polgári foglalkozást” biztosíthatott volna számára. „Jöttek munka helyett az elgondolkozás és merengés évei” - ahogy édesanyja fogalmazott naplójában. Ez volt számára az útkeresés nehéz és küzdelmes időszaka, amelyet az elesettség és szegény, súlyos önbizalomhiány jellemeztek. Életfeladata foglalkoztatta, amelyet már gimnazista korában így határozott meg, osztályfőnöke, Imre Sándor visszaemlékezése szerint: „Egyszer a VII. osztályban arról kellett írniuk, hogy mi feladatot látnak az életben maguk előtt... Reményik Sándor írásáról annyit, hogy semmiféle állást vagy munkakört nem említett benne, de ott volt a kemény önbírálat, és a reám akkor elszánásként ható

vallomás, hogy ő a nemzetet akarja szolgálni, úgy, ahogyan majd szüksége lesz rá.”²

Költeményt először az *Új Idők* közölte tőle 1916-ban. Első verseskötete 1918-ban jelent meg, *Fagyöngyök* címmel. De nem volt egyenes, magától értetődő útja a benne lakó poétának. Meg kellett küzdenie önmagával: erkölcsi felelősségérzet, nemzetszolgáló álmok fűtötték, ugyanakkor rettenetes önbizalomhiány kínozza.³ Pedig mindig is érezte magában a tehetséget, már 1913-ban így írt barátjának: „Érzem, hogy hatalmas feszítő erők lüktetnek bennem, és nem közönséges lendület van az írásomban. Amit megérzek, el-gondolok, az mind rendkívül könnyedén, simán, döccenés nélkül fejlik ki lelkemből s pattan bimbóba. Mikor írok, mintha gyakorlott zongorista játszana...”⁴

Reményik Sándor
arcképe

Már azt megelőzően is próbálkozott az írással, hogy rátalált volna a versek formavilágára. Tanulmányokat, cikkeket, bírálatokat, 1910-től kezdve pedig rövid prózai szövegeket írt, ezekből néhány meg is jelent a kolozsvári *Erdélyi Szemlében* és a felvidéki *Dobsina és vidéke* c. hetilapban. (E megjelent művek gyűjteményes kiadása 2009-ben, Kolozsváron jelent meg, *Vércsöppek a hóban* címmel.) Ezen korai művek legtöbbje azonban kéziratban maradt, Olosz Lajoshoz írott leveleiben vagy a családi hagyatékban, ebből vásárolt meg a Könyvtár nemrég egy csokorra valót, és ebből válogattunk kiállításunk számára. Reményik maga a „Látomások” nevet adta ezen művei egy csoportjának, melyek az Erdélyi Szemlében 1918-ban megjelentek. Ezt az elnevezést kiterjesztve Áprily Lajos, a személyes jó barát, tanulmányában (*A megváltó vers*) azt írja, hogy ezekben a prózai szövegekben már benne rejtezik az érett költő, eszmében, tartalomban és belső kiforrtságban egyaránt. Életének döntő szakasza

ez: költővé fejlődésének útját figyelhetjük nyomon benne. Látomásainak ritmikus prózájában sokszor magas fokon mutatkozik meg képzeletének gazdagsága és stílusának kifejező ereje. A megformáltság azt sejteti, hogy kiadásra készültek a művek, kicsinyhitűsége és önbi-zalomhiánya azonban nem engedte számára, hogy megelégedett legyen.⁵

A fiatal Reményik nem hangulatokat keres, nem becsüli sokra a pusztá esztétikumot, hanem erkölcsi világnézetet formál magában, határozott célt igyekszik megvalósítani minden írásában. Ezért nem meri sokáig átadni magát az álmodóbb, érzelmesebb lírai énjének. Formai szempontból mégis úgy érzi, tovább kell lépnie, és végül igazi harmóniát csak a versben, megnyugvást csak a költészetnek való teljes odaadottságban talált. „Egy évvel ezelőtt szemébe kacagtam volna még annak, aki megjósolja, hogy egyszer majd verset is írok. Most pedig, és ez megint nagyon nevetséges lehet másnak, úgy érzem, mintha mindég minden próbálkozásom át egyes-egyedül ezt a formát kerestem volna...”⁶

Reményik Sándor látszólag a szépprózából kibontakozva lett költővé. Látszólag, mert lényegében akkor is költő volt, abszolút költő, amikor a *Látomások*at megírta. A költői áttérés ezekben történt meg széles vonalon. A *Látomások* által megindított kristályosodási folyamat végén – 1916-ban megszületett a vers, 1918-ban pedig már meg is jelenik első verskö-tete. Boldogan jelenti be ekko-riban egy levelében: „ezentúl föltett szándékomban magam egész lelkemmel az irodalomnak, azaz a költészetnek odaadni... hiszem, hogy ez életemnek csakugyan tartalma és boldogan megtalált megváltása.”⁷

A kéziratcsomag megszerzésével könyvtárunk az alábbi Reményik-szövegekkel gazdagodott:

Próza szövegek: Vércsöppek a hóban, Kolozsvár, 1914. okt. 5. (megjelent a Dobsina és vidékén, 1915/12); Egy kisleány halálára, Kolozsvár, 1915. I. 27.; A régi spanyolfal, Kolozsvár, 1915. II. 25.; Lepke a porban, Dobsina, 1915. júl. 11.; Valaki jön az avaron, Kolozsvár, 1915. aug. 3.; Óra, óra, falióra, Kolozsvár, 1915. XII. 19.; Akit én ünneplek, h. n., é. n.; Kisleányok, h. n., é. n.

Verses: Néma ágyú, Kolozsvár, 1915. jún. 3.; A végtelen palást, h. n., é. n.; Éjfélvi lombok beszéde, h. n., é. n.; Májusi fagy, h. n., é. n.; Napnyugta felé, h. n., é. n.; Papillons, h. n., é. n.; Szerenád, h. n., é. n.; Végrendelet, h. n., é. n. (a Fagyöngyökben megjelent szöveg variánsa)

Kiállításunkon két, eddig ismeretlen szöveg – *Lepke a porban*; ill. *Papillons* – bemutatásával tiszteltünk a költő emléke előtt melyekből az előbbit, egy „prózában írt költeményt” közölünk:

Lepke a porban

Pár órája, hogy erre járt a vihar. Oly hirtelen borúlt el a nap, hogy észre se vette a lepke. Könnyű szárnyáról mázsás-súllyal verte le a légnomás és elterült az iszapos földön Most már szárad bágyadt sugárfürdőben a nedves homok. Medrűkből megszökött kölyökpatakok visszatérnek s lassú mozdulattal emelik figyelő fejük a porigalázott virágok.

Csak a lepke nem kél föl..... Hanyattfejszik a porban, széttértett szárnyal. Mozdulatlanul. Körülötte letört fagallyak, lerepesztett kődarabok, kifordított gyökerek, halombasodott távoli szemét.... vigasztalan sivárság....

De az ő himpora ép. Érintetlen. Csonkítatlanul üde. Nem súrolta le a szél, nem mosta el az eső, nem ragadt bele a homok.....

Vagyunk néhányan itt, kiket nem riaszt a lepke-sors. Akik gyertyák kialvása, gallyak törése idején szívesen vesznek bele a szédítő légnomásba s akik zuhannánk szívesen.... Csak néhány töretlen álmot tarkaságát vihetnök át szűzen a tulsó part-ra. Akkor nekünk szép volna leverten heverni.....

Heverni a porban s néma színekkel gögösen ragyogni győztes

viharra s hódító szűrkeségre.....

(Dobsina, 1915. júl. 11.)

Beöthy Ildikó

beothy.ildiko.at.oszk

¹ Sík Sándor, Páztortúz, 19367

² Páztortúz, 1940

³ „Tehát a régi és örök betegségem az önmagam... szellemével szemben való bizalmatlanság.” (Levél Olosz Lajoshoz, 1914. dec. 5.) „Nem annyira átértett igazságaimban, mint inkább képességeimben ... kételkedem. (Levél Olosz Lajoshoz, 1922. febr. 6.)

⁴ Levél Olosz Lajoshoz, 1913. VII. 26.

⁵ „Költészet, amely művészetnek silány és önállóan, művészi formát egyáltalán nem képes magának találni... ez az én mesterségem.” (Levél Olosz Lajoshoz, 1913. VII. 26.)

⁶ Levél sógorának, Imre Kálmánnak, 1916. júl. 20.

⁷ Levél sógorának, Imre Kálmánnak, 1916. aug. 9.